

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final)

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025) 81 final) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final) (U 13/2025 vp): Asia on saapunut eduskuntaan. Asia on lisäksi lähetetty talousvaliokuntaan, työ- ja tasa-arvovaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- ympäristövaliokunta YmVL 8/2025 vp
- talousvaliokunta TaVL 14/2025 vp
- työelämä- ja tasa-arvovaliokunta TyVL 5/2025 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- EU-politiikkayksikön päällikkö Tuuli-Maaria Aalto, valtioneuvoston kanslian EU-asioiden osasto
- hallitussihteeri Sami Teräväinen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Katja Tuokko, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Eeva Alho, ympäristöministeriö

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

- lainsäädäntöneuvos Karoliina Anttonen, ympäristöministeriö
- johtava asiantuntija Hannu Ylänen, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- tutkimusjohtaja Tero Kuusi, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- toiminnanjohtaja Sonja Finér, Finnwatch ry
- johtava asiantuntija Pia Björkbacka, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- oikeudellinen neuvonantaja Raija-Leena Ojanen, WWF Suomi
- entinen Euroopan parlamentin jäsen, MMM Heidi Hautala

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ihmisoikeuskeskus
- Akava ry
- Centre for Corporate Responsibility (CCR) - Hanken
- Finanssiala ry
- Finnish Business & Society ry (FIBS)
- Keskuskauppakamari
- Reilu kauppa ry
- STTK ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Työn ja talouden tutkimus LABORE

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ / JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio on korostanut tiedonannossaan ”EU:n pitkän aikavälin kilpailukyky vuoden 2030 jälkeen” (COM(2023) 168 final) sellaisen sääntelyjärjestelmän tärkeyttä, jolla varmistetaan tavoitteiden saavuttaminen mahdollisimman vähin kustannuksin. Sen vuoksi komissio on sitoutunut järjeistämään ja yksinkertaistamaan EU-lainsäädännön sisältämiä raportointivaatimuksia. Niin ikään Mario Draghin kilpailukykyraportti 9.9.2024 kiinnitti huomiota siihen, että nykyiset säännökset ovat omiaan rasittamaan suhteettomasti etenkin pk-yrityksiä.

EU-valtiopäämiesten Budapestin julistuksessa (11/2024) pyydettiin komissiota tuomaan esityksiä sääntelyn keventämisestä. Tähän vastauksena komissio tähtää vuoden 2025 työohjelmassaan siihen, että ennen sen toimikauden loppua vuonna 2029 hallinnollista raskaita saadaan vähennettyä yleisesti 25 prosenttia ja pienten ja keskisuurten yritysten osalta 35 prosenttia. Ehdotus on ensimmäinen osa sääntelyn keventämiseen tähtäävien lainsäädäntöehdotusten sarjaa.

Yritysten hallinnollisen taakan keventämiseksi komissio julkisti 26.2.2025 kolme ehdotusta (Omnibus I -ehdotukset):

– Ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi direktiivien 2006/43/EY, 2013/34/EU, (EU) 2022/2464 ja (EU) 2024/1760 muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tietyistä yritysten kestävyysraportointia ja huolellisuusvelvoitetta koskevista vaatimuksista (COM(2025)

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

81 final). Ehdotukseen sisältyy erillinen näihin säädöksiin liittyvä soveltamisen lykkäämistä koskeva ns. stop-the-clock -direktiiviehdotus (COM(2025) 80 final);

– Ehdotuksensa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final).

Kiireellisen käsittelyaikataulun johdosta ns. stop-the-clock -direktiiviehdotuksesta (COM(2025) 80 final) on laadittu erillinen E-kirje eduskunnalle (E 22/2025 vp). Suuri valiokunta on 11.4.2025 yhtynyt valtioneuvoston kantaan. Asiasta on viipymättä lähetetty myös perustuslain 96 §:n mukainen samansisältöinen U-kirje (U 10/2025 vp).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto tukee yritysvastuun, kestävyysraportoinnin ja hiilirajamekanismin EU-tasoisien sääntelyn tavoitteita. Valtioneuvosto kannattaa Omnibus I -ehdotukseen sisältyviä kestävyysraportointidirektiivin, yritysvastuudirektiivin ja hiilirajamekanismiasetuksen muutoksia.

Valtioneuvosto tukee komission tavoitteita sääntelyn yksinkertaistamiseksi ja hallinnollisen taakan vähentämiseksi. Valtioneuvoston tavoitteena on parempi ja vähäisempi EU-sääntely. Valtioneuvosto korostaa, että komission ehdotusten valmistelussa tulisi huomioida paremman sääntelyn periaatteet ja pitää valitettavana, että ehdotuksesta muun muassa puuttuu vaikutusten arviointi.

Valtioneuvosto katsoo, että muutosehdotukset vähentävät olennaisesti yritysten hallinnollista taakkaa. Erityisesti kestävyysraportointidirektiiviä koskevat muutokset ja sen soveltamisrajaus ovat hyvin merkittäviä sääntelytaakan keventämisen kannalta. Valtioneuvosto pitää tärkeänä myös pyrkimyksiä rajata erityisesti pk-yritysten hallinnollista taakkaa osana yritysten arvoketjuja. Samalla on kuitenkin varmistettava, että lainsäädännön soveltamisalaan kuuluvien yritysten hallinnollinen taakka ei kasva merkittävästi ja ne voivat täyttää veloitteensa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että neuvotteluprosessi etenee siten, että muutosehdotukset turvaavat jatkossakin sääntelyn ennakoitavuuden, oikeusvarmuuden ja yritysten tasavertaiset kilpailuedellytykset, estävät sääntelyn hajaantumista ja varmistavat eri vastuullisuussääntelyinstrumenttien keskinäisen koherenttiuden sekä kestäväan liiketoimintaan siirtymisen ohjaavuuden.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Suuri valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien tavoin valtioneuvoston kantaan ja tukee yritysvastuun, kestävyysraportoinnin ja hiilirajamekanismin EU-tasoisien sääntelyn tavoitteita ja

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

kannattaa Omnibus I -ehdotukseen sisältyvien muutosehdotusten tavoitteita sääntelyn yksinkertaistamisesta ja hallinnollisen taakan vähentämisestä. Valtioneuvosto on nostanut kannassaan esiin joitakin kestävyysraportointidirektiiviin ja yritysvastuudirektiiviin liittyviä muutosehdotuksia, joita olisi tarpeen selvittää neuvotteluissa. Yritysten näkökulmasta neuvottelujen lopputuloksen tulisi olla mahdollisimman tarkoituksenmukainen, selkeä ja käytännössä toteuttamiskelpoinen. Näin turvattaisiin yritysten tehokas toiminta ja tasavertaiset kilpailuolosuhteet sisämarkkinoilla sekä mahdollisuus pitkäjänteisiin investointeihin.

(2) Valtioneuvoston kirjelmässä ja valiokunnan kuulemisessa nostettiin esille komission ehdotusten valmisteluun liittynyt kiire ja vaikutusarvioinnin puute. Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, että pitkäjänteisemmällä valmistelulla ja huolellisella vaikutusarvioinnilla olisi voitu päästä kestävyysraportoinnin ja yritysvastuusääntelyn osalta tarkoituksenmukaisempaan lopputulokseen. Ympäristövaliokunta on lausunnossaan todennut, että alkuperäistä hiilirajamekanismissääntelyä voidaan pitää esimerkkinä epäonnistuneesta vaikutusten arvioinnista hallinnollisen taakan osalta, kun soveltamisalasta voidaan poistaa 90 prosenttia yrityksistä ilman, että vaikutukset päästövähennyksiin juurikaan heikkenevät. Erikoisvaliokuntien tavoin suuri valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että komissio ei ole esitystä valmistellessaan noudattanut EU:n paremman sääntelyn periaatteita ja vaikutusarvioinnit ovat puutteellisia, mikä vaikeuttaa käsittelyssä olevien muutosehdotusten arviointia. Suuri valiokunta kiinnittää lausunnossaan huomiota seuraaviin näkökohtiin.

Kestävyysraportointia koskevat ehdotukset

(3) Komission ehdotuksen mukaan raportointivelvollisuus koskisi jatkossa vain sellaisia yrityksiä ja konserneja, joiden palveluksessa on kumpanakin kahtena viimeksi päättyneenä tilikautena yli 1 000 työntekijää ja joiden liikevaihto on suurempi kuin 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma suurempi kuin 25 miljoonaa euroa. Nykyisen suuryrityskriteeristön (henkilöstörajana 250 työntekijää) mukaisia yrityksiä on Suomessa kaikkiaan noin 1 300 ja ehdotuksen mukaisia 1 000 työntekijän yrityksiä arviolta 130. Ehdotukseen sisältyvän direktiivin soveltamisalaa tehdyn rajoituksen vaikutukset ovat merkittäviä. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa muutoksen on katsottu voivan heikentää yritysten pyrkimyksiä rakentaa vastuullisempia liiketoimintamalleja ja vaikuttaa siten negatiivisesti työntekijöiden asemaan, ympäristövastuuseen ja sosiaalisten oikeuksien parantamiseen globaalisti. Toisaalta ehdotusten arvioidaan vähentävän pk-yritysten sääntelytaakkaa, kohtuullistavan kestävyysvelvoitteita, selkeyttävän yritysten toimintaympäristöä ja parantavan siten yritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä.

(4) Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan siinä, että komission ohjeistus on merkittävässä roolissa sääntelyn yhdenmukaisen soveltamisen näkökulmasta sekä soveltamisalan ulkopuolelle jäävien yritysten kannustamisessa vapaaehtoiseen raportointiin. Suuri valiokunta katsoo ympäristövaliokunnan tavoin, että kyky todentaa luotettavasti yrityksen toiminnan ja sen tuotteiden ilmasto- ja luontovaikutukset on joka tapauksessa muodostumassa merkittäväksi kilpailutekijäksi. Kestävyysraportointi ohjaa parhaimmillaan myös itse toiminnan kehittämistä.

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

(5) Suomalainen finanssiala on jo laajalti aloittanut kestävyysraportoinnin ja tehnyt investointeja siihen liittyen raportoinnin ensimmäisessä vaiheessa. Komission ehdotuksessa ei ole huomioitu ehdotusten vaikutuksia rahoitusmarkkinasääntelyn velvoitteisiin tai laajemmin finanssialan tietotarpeisiin eikä tuotu esiin, miten pääomavirtojen kohdentuminen kestävyyttä edistäen voidaan turvata, jos finanssimarkkinatoimijat eivät saa omien velvoitteidensa täyttämisen edellyttämiä tietoja ja julkisesti saatavilla oleva tieto yritysten kestävyudesta heikkenee.

(6) Suuri valiokunta katsoo erikoisvaliokuntien tavoin, että komission ehdotusten hyväksyminen edellyttäisi myös finanssialaan kohdistuvien raportointivelvollisuuksien uudelleentarkastelemista. Ilman riittävää harmonisointia yritysten kestävyysraportointikehys siirtyy ainoastaan täyttämään finanssialan riskienhallintatoiminnan tarpeita sen sijaan, että se tarjoaisi markkinoille aidosti vertailukelpoisia kestävyystietoja. Kestävyysdataa tarvitaan ennen kaikkea riskienhallintaan sekä yleisesti rahoitus- ja vakuutus päätösten tueksi.

Yritysvastuudirektiiviä koskevat ehdotukset

(7) Suuri valiokunta tukee erikoisvaliokuntien tavoin tavoitetta yritysten hallinnollisen taakan vähentämisestä yritysvastuudirektiivin yksinkertaistamisen myötä. Alkuperäisen direktiivin huolellisuusvelvoitteiden tavoitteena oli yhdenmukaistaa yritysten vastuullisuusvaatimuksia kestävä yritystoiminnan edistämiseksi ja erityisesti ihmisoikeuksiin ja ympäristöön liittyvien haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi. Suuri valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien tavoin valtioneuvoston kantaan siinä, että yritysvastuudirektiivin tulisi jatkossakin pohjautua OECD:n kuusiportaisen huolellisuusprosessin varaan, jotta EU-sääntely olisi mahdollisimman yhdenmukainen yrityksissä yleisesti tunnettujen kansainvälisessä käytössä olevien vastuullisen liiketoiminnan periaatteiden kanssa.

(8) Erikoisvaliokuntien lausunnoissa ja asiantuntijakuulemessa nostettiin esille huoli, saavatko komission ehdottamat muutokset aikaan tavoiteltua hallinnollisen taakan keventymistä. Sääntelyn tavoitteet voidaan saavuttaa tehokkaimmin velvoitteilla, jotka ovat yritykselle selkeitä ja tarkkarajaisia ja siten myös ennakoitavia. Jos muutokset toteutetaan nopealla aikataululla, on tärkeää seurata niiden vaikutuksia ja arvioida niiden käytännön toteutettavuutta, seurata tarvetta ohjeistaa ja yhdenmukaistaa tulkintoja sekä varmistua siitä, että sääntely tukee käytännössä kestävä kasvun edellytyksiä. Suuri valiokunta pitää talousvaliokunnan tavoin tärkeänä huolehtia raportointivelvollisuuksien yhteensovittamisesta muun EU-lainsäädännön kanssa, jotta tavoite raportointivelvoitteiden vähentämisestä aidosti saavutettaisiin.

(9) Suuri valiokunta yhtyy ympäristövaliokunnan näkemykseen ja korostaa, että muutokset direktiivin sisältöön on pyrittävä tekemään niin, että sen päätarkoitus, yritysvastuutavoitteiden toteutuminen ja vaikuttavuus, säilyy. Huomioon tulee ottaa myös arvio sääntelyn mahdollisista kielteisistä vaikutuksista, kun se aiheuttaessaan kustannuksia kolmansien maiden yrityksille sääntelyn vaatimuksiin sopeutumisesta sisältää myös riskin tuotannon siirtymisestä valvomattomille tuotemarkkinoille. Sääntelyn tulisi johtaa siihen, että alihankintaketjussa olevat puutteet korjataan ja toiminta muuttuu kestävämmäksi sen sijaan, että vastuullinen yritys vain vaihtaa toimittajaa.

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

(10) Komission ehdotuksessa halutaan suojella erityisesti pk-yrityksiä liialliselta hallinnolliselta taakalta muun muassa rajaamalla soveltamisala vain henkilöstömäärältään suuriin yrityksiin ja haitallisten vaikutusten selvittämisen velvoite vain suuriin liikekumppaneihin. Toisaalta sääntely edellyttää kuitenkin huolellisuutta koskevien perusprosessien olemassaoloa ja edellytysten niin vaatiessa koko toimintaketjun laajuista seuranta ja omien toimenpiteiden tehokkuuden jatkuvaa arviointia.

(11) Asiantuntijakuulemisessa nostettiin esille, että monet tuotannon vastuullisuutta ja kestävyyttä korostavat pk-yritykset saavat kilpailuetua kestävyysraportoinnista ja tiedon jakamisvelvoitteesta. Suuri valiokunta kantaa huolta erikoisvaliokuntien tavoin siitä, että vastuullisesti toimivien suomalaisten yritysten mahdollisuus saada kilpailuetua saattaa heiketä ehdotuksen johdosta, kun ne toimivat jo vapaaehtoisen kansainvälisen kehyksen ja voimassa olevan direktiivin mukaisesti ja ehdotus helpottaa hitaammin toimineiden yritysten asemaa.

(12) Suuri valiokunta pitää työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan tavoin tärkeänä, että uusi neuvoteltava sääntely muodostaa yhdessä jo hyväksytyjen huolellisuusvelvoitteita koskevien säännösten kanssa mahdollisimman johdonmukaisen kokonaisuuden, ja toteaa yhdenmukaisen unionin tasoisen vastuullisuussääntelyn edistävän yritysten tasavertaista kilpailua ja Suomen kaltaisen pienen maan yritysten asemaa. Valtioneuvoston tavoin valiokunnat pitävät tärkeänä ilmastonmuutoksen torjunnan toimien määrätietoista toteutusta yrityksissä ja korostavat niiden merkitystä kilpailukyvyille.

(13) Huolellisuusvelvoitteen rajaaminen suuriin liikekumppaneihin voi heikentää yritysten mahdollisuuksia tunnistaa ja ehkäistä toiminnan haitallisia vaikutuksia. Valtioneuvoston kirjelmässä ja asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille ristiriita nyt esitetyn sääntelyn tulkinnanvaraisuudesta liittyen riskiperusteiseen lähestymistapaan erityisesti siltä osin kuin vaikutusten tunnistamisvelvoite rajataan suuriin liikekumppaneihin ja toisaalta siltä osin kuin yritystä kuitenkin edellytetään tekemään perusteellinen arviointi, kun uskottavan tiedon perusteella on ilmennyt kielteisiä vaikutuksia. Riskiperusteisuudesta poikkeaminen on ristiriidassa muiden kansainvälisten huolellisuusperiaatteiden kanssa ja johtaisi huolellisuusvelvoitteen muuttumiseen riskejä ennakoivasta toiminnasta reaktiiviseksi. Valiokunta tukee valtioneuvoston näkemystä, että riskiperustaisuuteen tulisi löytää jatkokäsittelyssä selkeyttävä ratkaisu ja direktiiviä täsmentää siltä osin.

(14) Ehdotus siviilioikeudellisen vastuun poistamisesta ja oikeussuojakeinojen rajaamisesta heikentäisi direktiivin tehoa. Näin uhreilla ei olisi enää mahdollisuutta valtuuttaa järjestöjä nostamaan kanteita. Suuri valiokunta kannattaa talousvaliokunnan tavoin valtioneuvoston näkemystä siitä, että siviilioikeudellisen vastuun osalta tulisi turvata vahingonkorvausasian asianosaisille riittävät oikeussuojakeinot.

(15) Yritysten sidosryhmämääritelmän rajaamisen tarkoituksenmukaisuus nousi esille asiantuntijakuulemisessa. Yritykset päättävät luonnollisesti itse, mitkä sidosryhmät ovat heille relevantteja. Suuri valiokunta katsoo talousvaliokunnan tavoin, että tiettyjen järjestöjen sulkeminen pois määrittelystä saattaisi jopa haastaa yritysvastuutavoitteiden toteutumista ja heikentää EU-sääntelyn uskottavuutta kansalaisyhteiskunnan suuntaan.

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

Hilijarajamekanismia koskevat ehdotukset

(16) Suuri valiokunta yhtyy erikoisvaliokuntien tavoin valtioneuvoston kantaan ja katsoo, että hiilirajamekanismiasetusta koskeva muutosehdotus on hyvin toteutettu sääntelyn yksinkertaistamishanke, joka vähentää merkittävästi yritysten hallinnollista taakkaa säilyttäen samalla alkuperäisen asetuksen tavoitteet päästöjen vähentämiseksi.

(17) Suomessa Tullin arvion mukaan asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle jäisi jopa 92 prosenttia nykyisistä CBAM-velvollisista yrityksistä ja samalla 99 prosenttia CBAM-tuonnin päästösäädöksistä pysyisi mekanismin piirissä. Suuri valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan ja katsoo erikoisvaliokuntien tavoin, että ehdotettu CBAM-tuonnin kynnysarvon muutos on kannatettava, sillä se vähentää merkittävästi pieniin ja keskisuuriin maahantuojiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa vähentämättä juurikaan mekanismin päästökattavuutta tai sen kerryttämiä tuloja. Asiantuntijakuulemisessa saadun selvityksen mukaan esitys ei kuitenkaan ole yksiselitteinen sen osalta, kenellä on kokonaisvastuu valvoa kynnysarvon täyttymistä. Kynnysarvon tarkistusta tulee arvioida jatkossa säännöllisesti, jotta mekanismin tehokkuus ja kattavuus voidaan varmistaa. Näiltä osin ehdotusta on hyvä tarkentaa jatkovalmisteluissa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp

Helsingissä 16.5.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Autto kok
2. varapuheenjohtaja Miapetra Kumpula-Natri sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Juho Eerola ps
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Elisa Gebhard sd
jäsen Timo Harakka sd
jäsen Teemu Keskiarja ps
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Mika Lintilä kesk
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Sari Tanus kd (osittain)
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Sofia Virta vihr
varajäsen Aleks Jäntti kok
varajäsen Jani Mäkelä ps
varajäsen Anders Norrback r
varajäsen Martin Paasi kok
varajäsen Mika Poutala kd (osittain)
varajäsen Mika Riipi kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Euroopan komissio julkisti 26.2.2025 Omnibus I -paketin, jolla muutetaan aiemmin hyväksyttyä lainsäädäntöä liittyen kestävyysraportointiin, yritysvastuuseen ja hiilirajamekanismiin.

Perusteluna Omnibus I -paketille on pyrkimys yritysten hallinnollisen taakan vähentämisestä, joka on yksi keskeisimmistä tavoitteista nykyisellä komission toimikaudella.

Yritysvastuusäytäntely hyväksyttiin viime parlamenttikauden lopulla ja yritysvastuudirektiivi astui voimaan heinäkuussa 2024. Direktiivi asettaa suurille yrityksille velvollisuuden ottaa ihmisoikeudet ja ympäristö huomioon koko toimitusketjun osalta ja perustuu YK:n ja OECD:n vastuullisuusstandardeihin

Suomi toimiessaan vuonna 2019 EU-puheenjohtajanaan oli aktiivinen yritysvastuun saattamisessa EU-agendalle.

Globaalien ihmisoikeus- ja ympäristöongelmien ratkaiseminen vaatii johdonmukaista ja ennakoivaa säätelyä. Se on tärkeää myös yritysten liiketoimintaympäristön kehityksen ja investointien näkökulmasta.

Valtioneuvoston kannat komission Omnibus I -pakettiin on määritelty U-kirjelmässä U13/2025. U-kirjelmässä valtioneuvosto tuo esille oikeasuuntaisesti huolia liittyen kestävyysraportointiin ja yritysvastuuseen esitetyistä muutoksista.

Tästä huolimatta valtioneuvoston kanta kuten myös suuren valiokunta kanta ovat myönteisiä komission Omnibus I -paketin muutosehdotuksille.

Tämän eriävän mielipiteen allekirjoittaneet eivät tue komission Omnibus I -pakettia kestävyysraportointiin ja yritysvastuuseen esitetyjen muutosten osalta perustuen tässä eriävässä mielipiteessä esiin tuotuihin huomioihin.

Omnibus I -pakettiin sisältyvien hiilirajamekanismiasetusta koskevien muutosedotusten osalta allekirjoittaneet yhtyvät valtioneuvoston kantaan.

Huolellisuusvelvoitteen rajaaminen

Merkittävä muutos nykyilainsäädäntöön nähden on komission ehdotus rajata huolellisuusvelvoite pääsääntöisesti vain yritysten omaan toimintaan, tytäryhtiöiden toimintaan ja suoriin liikekumppaneihin (nk. 1 porras). Tämä tarkoittaisi huolellisuusvelvoitteen huomattavaa rajaamista. Tällöin huolellisuusvelvoiteraportointi tapahtuisi tasolla, jossa on vähemmän riskejä ihmisoikeusloukkauksista ja ympäristövahingoista, koska riskikohteet ovat yleensä toimitusketjujen loppupäässä.

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp Eriävä mielipide

Huolellisuusvelvoitteen rajaaminen konsernin sisäiseen toimintaan ja suoriin liikeyhteisöihin (toimitusketjun 1. porras) ei myöskään olisi linjassa muun EU:n sääntelyn kanssa. Pakkotyöasetuksen, metsäkatoasetuksen ja akkuasetuksen osalta yritysten huolellisuusvelvoite ulottuu 1. porrasta pidemmälle. Tämä tunnistetaan myös valtioneuvoston U-kirjelmässä (U 13/2025), jossa todetaan, että "Ehdotetut muutokset voisivat vähentää koherenttiutta muun huolellisuusvelvoitetta koskevan EU-sääntelyn kanssa".

Tiedonantovelvoitteen kaventaminen

Omnibus I -paketilla kavennetaan yritysten tiedonantovelvoitetta. Suuret yritykset voisivat pyytää alle 500 työntekijää työllistäviltä suorilta liikeyhteisöiltä ainoastaan VSME-standardin mukaisia tietoja, jotka ovat huomattavasti eurooppalaisia kestävyysraportointistandardeja suppeampia (ESRS-standardit). Tämä rajoittaisi merkittävästi suurten yritysten tiedonsaantia pienemmiltä liikeyhteisöiltä ja siten vastuullisuustyötä. Kääntöpuolena voi olla myös se, että suuret yritykset ohittavat pienemmät yritykset tiedonsaannin rajaamisen vuoksi ja suosivat muita suuria yrityksiä.

Kestävyysraportointivelvoitteiden heikentäminen

Huomattava muutos nykylainsäädäntöön on komission ehdotus rajata kestävyysraportointivelvoite yrityksiin, joissa on vähintään 1 000 työntekijää (nykyinen raja 250 työntekijää). Tämä tarkoittaisi, että kestävyysraportointivelvollisuuden piiriin kuuluisi noin 80 prosenttia vähemmän yrityksiä vapauttaen huomattavan määrän yrityksiä vastuullisuusvelvoitteesta.

Tämän vaikutuksia esimerkiksi suomalaisille yrityksille on tuotu esille suuren valiokunnan lausunnossa: "Suuri valiokunta kantaa huolta erikoisvaliokuntien tavoin siitä, että vastuullisesti toimivien suomalaisten yritysten mahdollisuus saada kilpailuetua saattaa heiketä ehdotuksen johdosta, kun ne toimivat jo vapaaehtoisen kansainvälisen kehyksen ja voimassa olevan direktiivin mukaisesti, ja ehdotus helpottaa hitaammin toimineiden yritysten asemaa. "

Lisäksi poukkoileva päätöksenteko ja vapaaehtoisuuteen perustuva kestävyystyö vaikeuttavat suomalaisten edelläkävijäyritysten asemaa ja voivat itse asiassa entisestään lisätä yritysten hallinnollista taakkaa.

Poikkeaa kansainvälisistä vastuullisuuskriteereistä

Seurauksena komission Omnibus I -paketista on, että muutosehdotuksilla vesitettäisiin yritys vastuudirektiivin alkuperäinen tavoite eikä yritys vastuudirektiivi olisi enää linjassa kansainvälisten vastuullisuuskriteerien kanssa.

Tämä on tunnistettu myös valtioneuvoston U-kirjelmässä (13/2025), jossa todetaan seuraavasti: "Voidaan arvioida, että ehdotetut muutokset vievät huolellisuusvelvoitteen lakitasoista sääntelyä kauemmas kansainvälisistä vapaaehtoisista vakiintuneista huolellisuusvelvoitetta koskevista periaatteista (YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskeva ohjaavat periaatteet, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille vastuulliseen liiketoimintaan), joiden mukaan

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp Eriävä mielipide

huolellisuusvelvoite arvoketjussa tulee toteuttaa siellä missä riskit ovat suurimpia. Ehdotuksen mukainen toimintaketjun rajaaminen vaikutuksia tunnistettaessa kaventaisi huolellisuusvelvoitteen riskiperusteisuutta, kun se ohjaisi yrityksiä keskittymään 1. portaan liikekumppaneihin sen sijaan, että yrityksen tulisi tarkastella koko toimintaketjujaan riskiperusteisesti. "

Myös suuren valiokunnan lausunnossa on huomioitu riskiperusteisuudesta poikkeamisen olevan ristiriidassa kansainvälisten huolellisuusperiaatteiden kanssa.

Suuren valiokunnan lausunnossa todetaan, että "yritysvastuudirektiivin tulisi jatkossakin pohjautua OECD:n kuusiportaisen huolellisuusprosessin varaan, jotta EU-sääntely olisi mahdollisimman yhdenmukainen yrityksissä yleisesti tunnettujen kansainvälisessä käytössä olevien vastuullisen liiketoiminnan periaatteiden kanssa."

Siviilioikeudellisen vastuun poistaminen

Komissio ehdottaa poistettavaksi EU:n laajuisen vahingonkorvaussääntelyn. Tämä tarkoittaisi sitä, ettei yritystoiminnan haitallisten vaikutusten uhrit voisi enää hakea oikeutta EU-jäsenmaiden kansallisista tuomioistuimista tapauksissa, joissa vahinko on johtunut siitä, että yritys on laiminlyönyt direktiivin edellyttämiä velvollisuuksia. Tämä voi johtaa vaihteleviin käytäntöihin EU-maiden välillä vaikuttaen oikeussuojaan.

Lisäksi komissio ehdottaa poistettavaksi järjestöjen mahdollisuuden vahingonkorvauskanteen nostamiseen.

Ehdotetut muutokset heikentäisivät uhrien asemaa hakea oikeutta. Myös suuren valiokunnan lausunnossa on kiinnitetty huomiota heikennyksiin toteamalla, että "Ehdotus siviilioikeudellisen vastuun poistamisesta ja oikeussuojakeinojen rajaamisesta heikentäisivät direktiivin tehoa."

Sidosryhmien rajaaminen ulkopuolelle

Komissio ehdottaa Omnibus I -paketissa sidosryhmien kuulemiseen heikennyksiä rajaamalla sidosryhmien määritelmää ja poistamalla velvoite kuulla sidosryhmiä päätettäessä keskeyttää liikesuhde ja kehitettäessä huolellisuusvelvoitteeseen liittyviä indikaattoreita. Näitä muutoksia ei pidä hyväksyä, jotta voidaan turvata mahdollisimman laaja sidosryhmien osallistumismahdollisuus kuulemiseen, joka on esimerkiksi huolellisuusvelvoitteeseen liittyvien indikaattorien kehittämisen kannalta tärkeä.

Siirtymäsuunnitelma ilmastonmuutoksen hillinnästä

Voimassa oleva yritysvastuudirektiivi velvoittaa yrityksiä laatimaan ja toteuttamaan ilmastonmuutoksen hillintää edistävän siirtymäsuunnitelman. Komissio ehdottaa poistettavaksi velvoitteen toteuttaa siirtymäsuunnitelma ja ehdottaa sen sijaan, että siirtymäsuunnitelmiin sisällytettäväksi toteuttamistoimenpiteet. On tärkeää, että velvoite siirtymäsuunnitelman toteuttamisesta säilyy, sillä selkeän toteuttamisvelvoitteen puuttuminen heikentäisi EU:n

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp Eriävä mielipide

ilmastotavoitteiden toteuttamista. Ilmastotoimien edistäminen EU-tasolla on myös tärkeä unionin kilpailukyvyn kannalta osana vihreää siirtymää maailmanlaajuisesti.

Lainsäädännön valmistelu

Omnibus I -paketin valmistelu on herättänyt kritiikkiä siitä, ettei kattavia vaikutusarviointeja ole tehty eikä sidosryhmiä ole kuultu laajalti. Tähän on myös valtioneuvoston U-kirjelmässä (U13/2025) kiinnitetty huomiota tuomalla esille yritys vastuun osalta, että "ehdotuksesta ei ole tehty ympäristö- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointia. Ehdotus voi kuitenkin tosiasiallisesti heikentää mahdollisuuksia ympäristöön ja ihmisoikeuksiin kohdistuvien haitallisten vaikutusten tunnistamiseen, ehkäisemiseen ja lopettamiseen."

Kansalaisjärjestöjen koalitio on tehnyt Euroopan oikeusasiamiehelle kantelun Omnibus 1 -paketin valmisteluprosessista.

Allekirjoittaneet korostavat, että lainvalmistelun tulee perustua kattaviin vaikutusarviointeihin ja sidosryhmien laajaan kuulemiseen eri näkökantojen huomioimiseksi, jotta voidaan turvata lainsäädäntövalmistelun laatu.

Lopuksi

Sääntelyn yksinkertaistaminen ja yritysten hallinnollisen taakan vähentäminen ovat kannatettavia tavoitteita. Komission Omnibus I -pakettiin sisältyvät ehdotukset kuitenkin merkittävästi heikentävät yritys vastuusääntelyn alkuperäisiä tavoitteita eikä niitä pidä sen vuoksi hyväksyä. Komission ehdotukset lisäävät oikeudellista epävarmuutta, haittaavat vakaan investointiympäristön aikaansaamista sekä heikentävät kriittisellä tavalla direktiivissä säädettyjä ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevia velvoitteita. Jatkoneuvotteluissa tulisikin keskittyä löytämään muita ratkaisuja yritysten hallinnollisen taakan vähentämiseksi ja pitää kiinni voimassa olevan yritys vastuusääntelyn tavoitteista ja vaikuttavuudesta.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon eikä hyväksy komission esityksiä kestävyysraportointia ja yritys vastuuta koskevien vaatimusten heikentämisestä.

Valiokunnan lausunto SuVL 1/2025 vp
Eriävä mielipide

Helsingissä 16.5.2025

Elisa Gebhard sd
Timo Harakka sd
Jani Kokko sd
Miapetra Kumpula-Natri sd
Helena Marttila sd
Matias Mäkynen sd
Mai Kivelä vas
Sofia Virta vihr